

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

ДЕКОРАТИВНЕ ПАННО «ІЗ ГЛИБИНИ ВІКІВ»

У ТЕХНІЦІ ДЖГУТОВОЇ ФІЛІГРАНИ

Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Спеціалізація: Художній текстиль

Шифр ДПДМ.118081.20.01.ПЗ

Виконав: студентка II курсу, групи ДМс-20-1

Підпис

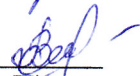
I. P. Савончик
Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис

O. V. Самборська
Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Підпис

O. V. Пястук
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Підпис

I. V. Андрощук
Ініціали, прізвище

Зав. кафедри ТПО і ДМ

« 06 » листопада 2022 р.

Хмельницький 2022

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
Спеціалізація Художній текстиль
Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

Т.В. Андрійчук
06 червня 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

Савончик Гірка Русланівна

Прізвище, ім'я, по-батькові студента

1. Тема проєкту Декоративне панно, з шматочків вишивки у техніці документальної філіграні

керівник проєкту Самборська О.В., к.тед.н., ст.векст.

Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від 01 03 2022 р. № 18

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 06.06.2022 р.

3. Вихідні дані до проєкту вид художнього твору, техніка виконання

4. Зміст пояснювальної записки Культурний та інформаційно-педагогічний мистецтво документальної філіграні. 11. Інформаційно-педагогічний мистецтво документальної філіграні. 12. Вид-технологія виконання вишивки. Техніка виконання вишивки. Техніка виконання вишивки. Техніка виконання вишивки.

5. Творча робота декоративне панно, з шматочків вишивки

Назва художнього твору (виробу)

6. Дата видачі завдання 06.03.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапу (розділу) ДП	Строки виконання	Дата затвердження	Підпис керівника
1 Затвердження теми ДП	01.03.2022р.	виконано	
2 Збір матеріалу для створення ескізних варіантів проекту	до 11.03.2022р.	виконано	
3 Етап ескізування до виконання художньої частини проекту	до 15.03.2022	виконано	
4 Виконання ескізної частини проекту в чистовому варіанті	до 18.03.2022	виконано	
5 Підготовка інструментів і матеріалів до виконання проекту обраною технікою	з 19.03.2022	виконано	
6 Початок виконання ДП в матеріалі	з 19.03.2022	виконано	
7 Збір матеріалу до теоретичної частини ДП (дипломного проекту)	з 02.03.2022	виконано	
8 Написання першого розділу ДП	квітень	виконано	
Підрозділ 1.1	-//-	виконано	
Підрозділ 1.2	-//-	виконано	
Підрозділ 1.3	-//-	виконано	
9 Завершальний етап виконання ДП в матеріалі	2-й період травня	виконано	
10 Завершення й оформлення роботи в матеріалі	кінець травня	виконано	
11 Написання 2-го розділу описової частини ДП	травень	виконано	
Підрозділ 2.1	-//-	виконано	
Підрозділ 2.2	-//-	виконано	
Підрозділ 2.3	-//-	виконано	
12 Формування висновків ДП	3-й період травня	виконано	
13 Складання переліку джерел посилання	3-й період травня	виконано	
14 Укладання додатків ДП	до кінця травня	виконано	
15 Попередній захист ДП	03.06.2022	виконано	
16 Виправлення зауважень	з 03.06.2022	виконано	
17 Передзахист ДП. Збір підписів: керівника, завідувача кафедри, нормо-контролера	03.06.2022 - 06.06.2022	виконано	
18 Збір додаткових документів до ДП: відгук керівника, рецензія, антиплагіат	06.06.2022	виконано	
19 Здача ДП і пакету документів секретарю екзаменаційної комісії	10.06.2022	виконано	
20 Захист ДП (дипломного проекту)	15.06.2022	виконано	

Студент

Підпис

І. Р. Савончик

Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис

О. В. Самборська

Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Декоративне панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

Автор:І. Р. Савончик

Керівник:к. пед. н., О. В. Самборська

Обсяг пояснювальної записки: 47 с.; обсяг додатків: 11 с.

Ключові слова: декоративне панно, джгутова філігрань, композиція художнього твору, трипільська фігурка, орнамент, Трипільська культура.

Дипломний проєкт створений з урахуванням особливостей техніки джгутової філіграні та обраних матеріалів для виконання художнього твору. Текстова частина дипломного проєкту складається з вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилань та додатків.

У першому розділі дипломного проєкту проаналізовано спорідненість джгутової філіграні з ювелірною філігранню та розглянуто становлення сучасної техніки джгутової філіграні; з'ясовано художньо-технологічні особливості виконання творів технікою джгутової філіграні; обґрунтовано художньо-образне рішення та ідею композиції декоративного панно, які засновано на мотивах трипільської культури.

У другому розділі визначено композиційні та художні особливості декоративного панно; описано матеріалознавчі аспекти виконання художнього твору; охарактеризовано основні технологічні особливості виконання декоративного панно «Із глибини віків» та окреслено етапи виконання роботи.

У висновках підсумовано результати виконання мети і завдань дослідження, які були поставлені на початку роботи.

Оформлено перелік джерел посилання. Текстова частина доповнена ілюстративним матеріалом, який презентовано у додатках.

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві джгутової філіграні	10
1.1 Історія розвитку традиційної техніки джгутової філіграні.....	10
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів технікою джгутової філіграні.....	14
1.3 Ідея та художньо-образне обґрунтування декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.....	18
2 Художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі аспекти виконання художнього твору технікою джгутової філіграні.....	30
2.1 Композиційні та художні особливості декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.....	30
2.2 Матеріалознавчі аспекти виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.....	33
2.3 Технологічні особливості та послідовність виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.....	37
Висновки.....	45
Перелік джерел посилання.....	48
Додаток А Паперове мистецтво.....	52
Додаток Б Вироби із джгуту у різних техніках	53
Додаток В Класичні елементи джгутової філіграні	54
Додаток Г Трипільські орнаментальні мотиви.....	57
Додаток Д Підбір трипільських орнаментів.....	58
Додаток Е Зображення трипільської фігурки в пошукових ескізах.....	60

	6
Додаток Ж Ескіз для декоративного панно «Із глибини віків».....	61
Додаток И Виконаний художній твір.....	62

ВСТУП

Час дуже швидкоплинний, все приходить, все змінюється, в мистецтві також відбуваються зміни. З'являються нові техніки, поруч з традиційними, відроджуються давні, забуті техніки виготовлення виробів, вносяться елементи новизни в старе, щоб освіжити та додати шарму. Однією з таких є техніка джгутової філіграні. Це мистецтво з'явилося ще в давнину, за античних часів працювали цілі майстерні по виготовленню прикрас технікою філіграні, коли в якості матеріалу використовували дорогоцінні металеві нитки. Сьогодні їх чудово замінюють інші матеріали, зокрема, джгутовий шпагат, з яким працювати набагато простіше.

За допомогою нових технік в декоративному мистецтві, а саме джгутової філіграні, можна інтерпретувати мотиви трипільської культури. На сьогодні є дуже актуальним завданням забезпечення процвітання нашої культури за допомогою її осучаснення, це дає змогу давнім мотивам заграти новими барвами, що сприяє більш широкому практичному їх застосуванню.

Сучасне сьогодні українців потребує більш глибокого усвідомлення значення свого культурно-історичного надбання. Важливим елементом цього процесу є й ознайомлення з прадавньою Трипільською культурою, адже саме трипільці відіграли провідну роль серед неолітичних племен Східної Європи, вплинули на їх матеріальну й духовну культуру, а на думку деяких учених, навіть були етнічними пращурами українців [1].

В українській історії доба древньої Трипільської культури відзначилась виникненням і формуванням трипільського орнаменту зі своїм особливим духовно-символічним змістом, що відбилося на всіх видах діяльності людини. Усвідомлення знакової системи орнаменту того часу дає нам конкретне

уявлення про формування вірувань і традицій наших предків, що є важливим і знаковим для переосмислення життєвих орієнтирів сучасного суспільства.

Орнаментика є явищем культури, що відображає традиційне життя суспільства. Людина з давніх часів використовувала орнаментальні композиції для прикрашання навколишнього простору. У мистецтві кожного народу на різних етапах стильового розвитку формувалися власні орнаментальні композиції, які залежали від навколишніх умов, в яких вони розташовані, та засобів технічного виконання. Їхню сукупність називають орнаментикою. Відображаючи формальні особливості того чи іншого стилю, стильових напрямків, течій, вона носить історичний характер, має змістовні, сюжетні та ідеологічні навантаження [1].

Техніка джгутової філіграні дає чудову можливість розкрити винятковість та неповторність художніх мотивів трипільської культури. Завдяки використанню джгута, його кольоровій гамі та характерній фактурі вироби з нього мають власний особливий стиль, що гармонійно поєднується із трипільськими орнаментальними мотивами.

Таким чином, актуальність визначеної проблеми, її недостатнє теоретичне та практичне обґрунтування обумовили вибір теми дипломного проєкту – «Декоративне панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні», у межах якої було сформульовано об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

Об'єктом дослідження є техніка джгутової філіграні як різновид в декоративно-прикладному мистецтві.

Предметом дослідження є декоративне панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.

Мета дипломного проєкту полягає в обґрунтуванні техніки джгутової філіграні в історичному та художньо-технологічному аспектах та розкритті її технологічних можливостей на прикладі виконання художнього твору – декоративного панно «Із глибини віків» за трипільськими мотивами.

Згідно з метою дипломного проєкту визначено основні завдання:

- проаналізувати історію розвитку традиційної техніки джгутової філіграні;
- з'ясувати художньо-технологічні особливості виконання творів технікою джгутової філіграні;
- обґрунтувати ідею та художньо-образне рішення художнього твору – декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні;
- розкрити композиційні та художні особливості декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні;
- окреслити матеріалознавчі аспекти виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні;
- виготовити декоративне панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні за трипільськими мотивами та описати технологічні особливості й послідовність його виконання.

Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, переліку джерел посилань та додатків.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ДЖГУТОВОЇ ФІЛІГРАНІ

1.1 Історія розвитку традиційної техніки джгутової філіграні

Джгутова філігрань являє собою сучасне мистецтво зі старовинними витоками. Джгутова філігрань – це мистецтво створення з клею та джгуту ажурних та неймовірно красивих виробів, предметів декору. Мистецтво джгутової філіграні не може похвалитися давнім походженням, а ось техніка ювелірної філіграні, у якій були запозичені способи плетіння, сягає корінням у далеке минуле. Це мистецтво з'явилося ще коли в якості матеріалу використовували дорогоцінні металеві нитки.

Назва «філігрань» походить від латинських слів «filum» – нитка і «granum» – зерно; «скань» – від давньослов'янського – звити, скрутити. Техніка філіграні полягає в створенні орнаменту шляхом закріплення між собою елементів з тонкого дроту, дорогоцінних і недорогоцінних металів. Суть філігранної техніки досить проста, але вимагає високого рівня художньої та ювелірної майстерності, так як весь процес являє собою виключно ручну роботу. Спочатку на папері в натуральну величину зображується ескіз майбутнього візерунка. Потім з гладкого або заздалегідь скрученого дроту створюються його елементи, які приклеюють на паперовий ескіз – вони повинні в точності повторювати малюнок. Під дією полум'я спеціального пальника деталі згуртовуються в єдиний візерунок, а папір повністю згоряє [2].

Першими прикрашати речі подібною технікою почали древні єгиптяни ще до нашої ери, їх ідею підхопили греки, фінікійці, індуси, а пізніше під назвою

«скань» незвичайне плетіння стало застосовуватися у Київській Русі. Воно повністю розцвіло та зміцнилося до XVII століття.

Під впливом арабських та іспанських виробів ще у VIII ст. у східних слов'ян розвинулась техніка зерні та філіграні (скані). Для ювелірного мистецтва Київської Русі характерні були два типи філіграні – ажурна філігрань – коли прикрасу виробляли лише зі скрученого дроту, та накладна – коли звитий з дроту візерунок накладався на срібну чи золоту основу і припаювався. Часто прикраси з накладної філіграні оздоблювали ще й зерню – малюнком, складеним з дрібних кульок металу. Зерню найчастіше прикрашали трибусинні сережки київського типу. Накладання зернового візерунку на таких предметах вимагало тривалої і копіткої роботи ювеліра. На деяких київських колтах кількість зернин досягає п'яти тисяч штук [3].

Для найдавніших творів філігранного мистецтва характерне переважання зернь, а гладкий або кручений дріт зустрічається рідко. Вироби, декоровані зернами, характерні й для скіфського мистецтва. У період VIII–IV століть до нашої ери давня техніка була поширена на землях скіфів. Місцеві майстри навчилися створювати в унікальному звіриному стилі всілякі прикраси та предмети декору, зокрема чудові нагрудні пекторалі. Зернь також продовжує бути типовим мотивом для сканних виробів X і XI ст. Такі вироби іноді майже суцільно покривалися дрібною зернею. З XII ст. у філіграні починає переважати дротяний візерунок, а зерня набуває другорядного значення. Орнамент будується із сученого дроту головним чином у формі спіральних завитків [4].

Філігранна орнаментация була здебільшого геометричною, вона складалася з трикутників, квадратів, ромбів, які поєднувалися з формами зірок, півмісяця, кола. Геометричний орнамент був пов'язаний із стародавніми мистецькими традиціями східнослов'янських племен. Його сталість у давньоруському мистецтві пов'язується з язичницькими магічними уявленнями. З часом сакральний зміст таких зображень втрачає своє первісне значення і

набуває суто орнаментального характеру. В досить ранній період в прикладному мистецтві поряд з геометричними формами була поширена рослинна і звірина орнаментика. В X–XI століттях звірині зображення поєднуються з рослинними і геометричними мотивами [5].

У середні віки філігрань була широко поширена в країнах Південної Європи. Великі центри з виробництва ювелірних прикрас існували біля сучасної Іспанії, Португалії та Італії. Аж до початку епохи Відродження основними замовниками європейських майстрів філіграні була католицька церква. Досі викликають захоплення унікальні культові предмети, створені на той час, – релікварії, хрести та чаші для богослужінь.

Надалі майстерність ювелірів продовжує вдосконалюватися, і в період з XII до XIII століття досягає високого рівня якості. З часом майстри все частіше стали використовувати технологію напайної скані, а в пізніший період – з'явилася техніка виготовлення рельєфної та ажурної філіграні, а у виробництві ювелірних прикрас та предметів мистецтва стали використовувати дорогоцінне каміння.

У XVI і особливо XVII ст. філігрань стає поліхромною. У композицію виробів включаються багато неметалевих матеріалів, майстерно пов'язаних зі сканню (емаль, скло, дорогоцінне каміння, а також різблене дерево і кістка) [4].

Наприкінці XIX та на початку XX ст. філігранні вироби випускаються вже великими фабриками, у великих серіях та різноманітному асортименті – це головним чином церковне начиння, дорогий посуд. Особливо характерний для цього часу розквіт рельєфно-ажурної філіграні, яка застосовується для виготовлення окладів на ікони, також зі скані виконувався одяг святих [6].

У ювелірній справі розрізняють такі основні види філіграні: напайну; ажурну; об'ємну.

При виготовленні напайних виробів майстер акуратно закріплює за допомогою паяння елементи філігранного візерунка до основи з листового

металу. Ажурні предмети митець робить виключно із дроту, безпосередньо з'єднуючи між собою окремі елементи прикраси. Об'ємну техніку філіграні застосовують під час створення складних просторових художніх композицій (статуеток чи скульптур).

У прикладному мистецтві існує безліч напрямів, що формою та технікою нагадують класичну філігрань. Деякі можуть похвалитися серйозним історичним розвитком, інші з'явилися порівняно недавно. Так, до перших можна віднести паперову філігрань, представлену в техніках квілінг та пейп-арт. Паперове мистецтво у своєму розвитку налічує не одне століття.

Квілінг або паперова філігрань це мистецтво виготовлення вишуканих, мережевих виробів методом скручування у спіралі довгих і вузьких смужок паперу (див. додаток А, рисунок А.1). Квілінг є одним із видів декоративно-прикладного мистецтва, що має стародавню історію. Творцями перших виробів у техніці квілінг вважають ченців середньовічної Європи. Обрізаючи позолочені краї релігійних книг і закручуючи паперові смужки на кінчику пера вони робили медальйони, котрі створювали імітацію золотої мініатюри [7].

Paper-art, пейпе-арт або пейп-арт у перекладі з англійської мови означає «паперове мистецтво». Це техніка декорування паперовими серветками. Цю техніку рукоділля винайшла українська майстриня Тетяна Сорокіна, жителька міста Миколаєва, у 2006 р. Спочатку вона мала назву «Серветкова пластика». Цією технікою можна імітувати ткацтво, карбування, різьблення по дереву. В результаті виходять речі, що поєднують у собі художнє втілення задуму майстра та практичне використання (див. додаток А, рисунок А.2). Пейп-арт нескладний у виконанні, ним може займатися практично будь-яка людина, у тому числі і діти.

Джгутова філігрань заснована на тих самих особливостях, що й металева. З джгутових ниток скручують завитки, обвиваючи навколо кінчиків пінцета нитку від одного до декількох разів, і споруджують петельки. Ці елементи

вкладають по вибраному малюнку і скріплюють клеєм. Найчастіше фахівці цієї техніки вигадують ескізи самостійно. Починаючи з найпростіших малюнків, поступово переходячи до складніших хитромудрих ескізів, вони створюють чудові шедеври. Раніше основним матеріалом був дріт, який фіксувати не потрібно: він сам «запам'ятовував» задану форму, і певною мірою працювати з ним було легше. Сьогодні для оформлення речей за допомогою джгутової філіграні використовують нитки різної товщини, які фіксуються через просочення клеєм [8].

Таким чином, сучасне мистецтво може поєднувати неймовірну вишуканість та доступність у виконанні. Саме такі риси притаманні джгутовій філіграні. З простих, екологічних та доступних матеріалів майстри створюють справжні витвори мистецтва, які охоплюють багато напрямків: від художніх панно до ювелірних виробів. Джгутова філігрань використовується в оформленні інтер'єру та сувенірних виробів, жіночих прикрас та одягу. Панно, шкатулки та абажури, ляльки-мотанки, обгортки альбомів, рамки та багато інших виробів вражають витонченістю, філігранністю виконання.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів технікою джгутової філіграні

Мистецькі твори виконані в техніці джгутової філіграні слугують як для художнього оформлення побуту людини, так і для естетичної насолоди. З покоління в покоління передавалась майстерність виготовлення різних художніх виробів. І сьогодні давні традиції, прийоми майстерності та технології живуть в декоративно-прикладному мистецтві та перетворюються, адаптуються під сучасні потреби. Джгутова філігрань, як відносно нова техніка в мистецтві,

також побудована на особливостях ювелірної філіграні, яка сягає коренями сивої давнини.

З метою розкриття ознак виконання творів технікою джгутової філіграні варто описати художньо-технологічні особливості, які визначаються як способи створення художніх робіт та поєднуються у техніки. Технікою називають сукупність прийомів, навиків, що застосовуються у певному виді декоративно-прикладного мистецтва.

Художньо-стильові й естетичні особливості виробів в техніці джгутової філіграні залежать від матеріалів та художньо-технологічних особливостей виконання даних творів мистецтва, які безпосередньо відіграють важливу роль у створенні різноманітних композицій.

Відзначають наступні переваги джгутових виробів: екологічна безпека (джгут не виділяє шкідливих синтетичних молекул у повітря); довговічність, збереження кольору та форми; найчастіше джгутову нитку та мішковину використовують у незабарвленому вигляді – її солом'яний колір залишається незмінним; пластичність, легкість у обробці; низька вартість; мішківина коштує набагато дешевше льону та інших натуральних тканин. Джгут, як і будь-який матеріал, має недоліки: при тривалій роботі з матеріалом можна пошкодити шкіру рук, оскільки джгут відноситься до грубих волокон; при експлуатації виробів можуть обсіпатися дрібні частки волокна, викликаючи чи загострюючи алергічні реакції; багато сувенірних виробів, що стоять на відкритих місцях, згодом накопичують у собі велику кількість пилу; зберігаються також запахи; добре вбирає джгут і вологу, а сохне після цього довго та погано; може бути привабливим для комах та бактерій.

Джгут – це волокно рослин родини мальвових, з якого виготовляють мішковину та канати. Майстрині помітили, якщо тоненьку нитку змочити клейовою сумішшю, то вона при застиганні добре тримає форму. Саме це і дає можливість створювати різноманітні візерунки у виробих [9].

З міцної та досить гладкої мотузки різної товщини та джгутових канатів виходять по-справжньому привабливі та ефектні вироби. Для цього використовуються різні техніки, наприклад:

– Обмотування. Найлегший спосіб використання джгуту. Ним обмотують різні речі, спритно ховаючи непомітну або зношену поверхню. Клей поступово наносять на поверхню форми, накладають нитку по поверхні залежно від форми, тобто якщо – це об'ємна форма навколо неї, а якщо плоска, то обмотку виконують за формою диска, починаючи від середини. Даною технікою оздоблюють різні декоративні вироби, використовуючи як головний декор так і як фон котрий поєднують з джгутовою філігранню. Основою кожного виробу виконаного в обмотці є цікава та незвичайна ідея, її легко доповнити незвичайними елементами, підвищуючи оригінальність виробу (див. додаток Б, рисунок Б.1).

– Макраме. Нескладна техніка ажурного плетіння для створення напівпрозорих елементів із ниток джгуту різного діаметру. Слово «макраме» має арабське коріння, перекласти його можна як бахрома, тасьма або мереживо. Макраме – відомий у всьому світі вид рукоділля, так зване вузликове плетіння. Основа його – зав'язування вузликів. Техніки плетіння дійшли до нас ще з Стародавнього Китаю та інших східних цивілізацій. Є думка що дана техніка з'явилась з того дня, коли історичний предок людини вирішив зв'язати разом дві тонкі ліани, це був перший вузол. Пізніше з'явилось безліч інших, техніка плетіння постійно удосконалювалась. Рукодільниці вивели вузликове плетіння на рівень витонченого прикладного мистецтва. Технікою макраме виготовляють деталі одягу та аксесуари, прикраси та предмети інтер'єру, взуття та сувеніри [10] (див. додаток Б, рисунок Б.2).

– Філігрань. Ця техніка передбачає використання відрізків мотузки для створення вигадливих завитків та візерункових вензелів. Її застосовують для декору виробів. Джгут змащують клеєм та викладають на підготовлений ескіз,

після висихання ниток роботу відокремлюють від ескізу. Готовий візерунок з джгуту перекладають на полотно чи обробляють під виріб (див. додаток Б, рисунок Б.3).

Класичними елементами, які складають основу джгутової філіграні можна вважати такі елементи: «кільце», «півкільце», «огірок», «груша», «зубчик», «головочка», «стінок», «подвійний завиток», «трава», «розвивашка», «завиток», «змійка», «пелюсток», «трійник» та «зернь» (див. додаток В, таблиця В.1.1). Ці елементи прості за формою, але є основними при наборі будь-якого візерунку і можуть бути різними за розміром, мати більш чи менш вигнуту форму. Кожен елемент робиться з окремого відрізка джгуту, з чергування або повторення даних елементів можна зробити багато різних ажурних малюнків. Надалі можна самостійно створювати елементи джгутової філіграні і з їх допомогою зібрати власний самобутній малюнок. Відпрацювати прийоми скручування різних елементів необхідно заздалегідь, ще до того, як розпочинати роботу. Щоб набратися досвіду, можна звернути увагу на техніку квілінгу.

Джгут є універсальним матеріалом. Звісно можна працювати і з тонкими нитками, і навіть з вишивальними нитками, проте форму вони тримають набагато гірше, тому підходять лише при декоруванні плоских виробів.

Послідовні кроки виконання техніки філіграні можна описати наступним чином:

- на елемент готового візерунка, закритого плівкою, наносять клей і розподіляють його за допомогою зубочистки або спиці. Клею не повинно бути занадто багато, інакше елемент буде важко зафіксувати, і він буде довго сохнути. Інша техніка передбачає наносити клей безпосередньо на шнур [11].

- з допомогою пінцета викладають джгутовий шнур на малюнок. Не потрібно заздалегідь відрізати нитку, краще виконати елемент і відрізати наприкінці маленькими ножицями нить навскоси. Косий зріз буде непомітний і гармонійно з'єднається з елементом [11].

– готовий візерунок (виріб) обробляють водним розчином клею ПВА, дають просохнути, відокремлюють від плівки, наносять лак або, за бажанням, фарбують акриловою фарбою [11].

Отже, підсумовуючи вище наведене, техніки та художньо-технологічні особливості виконання ними художніх виробів є різноманітними. Техніка джгутової філіграні в декоративно-прикладному мистецтві є доволі популярною серед нових видів рукоділля. Нині митці не обмежують себе у виборі матеріалу та широко використовують в оздобленні предметів побуту, інтер'єру техніку джгутової філіграні, основним матеріалом якої є джгутовий шнур.

1.3 Ідея та художньо-образне обґрунтування декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

Трипільська культура є одним із найбільш яскравих феноменів в енеоліті Південно-Східної Європи V–IV тис. до н. е. Пам'ятки, що її презентують, розташовані на великій території від румунської Мунтенії і Трансільванії до Дніпра з заходу на схід і від Північного Причорномор'я до Карпат з півдня на північ [12]. Трипільська культура багатогранна і самобутня. Її характерними ознаками в економічній сфері були зернове землеробство; одомашнений характер тваринництва; поява мідних знарядь праці при збереженні кам'яних і крем'яних [13].

Торкаючись питання спільності, тобто спадковості особливостей образного світосприймання древніх трипільців і народних майстрів, насамперед, української вишивки, а також писанкарства, ткацтва, зауважено, що в арсеналі їхньої художньої мови переважають ідентичні за стилістикою і семантикою символи. Космологічний зміст образів і сюжетів – це хрести, сварги

(свастики), кола, кола з прямими і скошеними хрестами, ромби, 4 -, 5 -, 7 -, 8 - кутні зорі, птахи, баранці, людські постаті, божества в ликах людських [14].

Саме через багатогранну історію трипільської культури, яка часто переплітається з українською народною творчістю декоративне панно «Із глибини віків» створено за її мотивами. Багата спадщина орнаментів, що зокрема зустрічається на трипільському посуді: глечиках, мисках, кухлях, чашах, аморфах, привертає увагу та приваблює як унікальний та високохудожній культурномистецький феномен доби раннього землеробства.

Вважається, що в орнаментиці суспільств родового періоду, неоліту – енеоліту не допускалося жодних випадковостей, як і не була та орнаментика звичайними естетичними вправами, а насамперед в ній віддзеркалилися світоглядні магичні засади, тотемістичний культовий характер. На цьому наголошують дослідники, зокрема В. Гольмстен, І. Дьяконов, В. Даниленко та ін. [15].

Графічна мова стародавнього Трипільля – це не просто смислові позначення і декоративні форми. Вона володіє особливою суттю, енергетикою, яка може бути надзвичайно ефективною в Україні, живлячись від витоків древньої духовної традиції, від сил землі, на якій була народжена. Тому майстрам, які займаються декоративно-прикладним мистецтвом, варто уважніше вивчати трипільську символіку [16].

Головний абстраговано-геометризований орнаментальний трипільський мотив – зміїно-спіральный, який мав значення «ключового сюжету» первісної релігії трипільців, утілював космогонічну ідею – зародження, творення всесвіту. Безкінечне повторення цього мотиву в орнаментах численних посудин нагадує багаторазове його відтворення в ритуалі свята [17].

Найтипівішим, що проявив себе на всіх етапах розвитку Трипільля, був заокруглений спіральний мотив, споріднений з прямокутним грецькими меандром (див. додаток Г, рисунок Г.1). Спіральний орнамент фігурував і у

фризі, і в колі, і в килимовій композиції; він прочитується як у боковій, так і у вертикальній проекції; його елементи (S-подібні спіралі та волоти) нерідко ставали окремими самостійними знаками. Є теорія, що спіраль-волютний орнамент є уособленням крилатого і рогатого змія, окремі волоти – як нижні та верхні води, волюто-меандр як неперервний ланцюг зміїв драконів, які «у зустрічному русі заходять головами один за одного, утворюючи пари». Існує велика кількість найменувань спірального мотиву, його модифікацій: «безкінечник», «равлик», «біжуча хвиля», «верчики», «криволінійний меандр», «хвилеподібна сплюснута спіраль» та інші [17].

Відгалуженням спірального орнаменту можна вважати тангентний мотив (від нім. *tangentenkreisband* – коло й дотична до нього лінія) – бордюрну композицію, що утворюється зазвичай навскісними стрічками-тангентами, які з'єднують кола. В основі цього орнаменту – спрямованість руху переважно зліва направо знизу вгору, хоча рідко трапляється і протилежний напрямок [17] (див. додаток Г, рисунок Г.2).

Деякі деталі спірального орнаменту різні автори тлумачать по-різному.

Наступну за значенням після спіраль-змінних композицій становить група орнаментів, вписаних в коло, серед них поширені такі схеми-мотиви, як хрестові та зіркові, статичні та динамічні. Сторонами хреста та зірки стають різні елементи – промені-рамена, кола, половини сварги, пелюстки та гірлянди (хрестово-гірляндовий мотив) та навіть рослини. У динамічній композиції «рухливий» хрест перетворюється у сваргу – чотирипроменеву (інколи трипроменеву), а рухлива зірка – у багатопроменеву сваргу. Такі орнаментальні структури притаманні круглим мискам та покриткам. Коли у схемі лишаються і хрест, і сварга, такі композиції стають статично-динамічними: хрестово-сварговою та зірково-сварговою [17].

Роль чотирьох кінцівок сварги в трипільському орнаменті виконують не лише спіральні завитки-змії, точніше, вузли зчеплення пар спірально-подібних

змій, але й елементарні прямі відрізки ліній або стрічок, також криволінійні дуги та стрічки у вигляді хвоста комети або «дощового потоку», краплеподібні елементи, «драбинки» [17].

Наступний орнаментальний тип – мотив виру, або вихровий мотив. Він притаманний розписам внутрішньої поверхні мисок, тобто являє собою орнамент, вписаний у коло. Вир утворюють дві, іноді три, вигнуті дуги («стрічки-змії», «хвости», «комети», «язики»), що спрямовані одна назустріч іншій. У сучасних дослідженнях такі зображення називають «дугоподібні лінії, що знаходять одна за одну в центрі дна посудини» [17] (див. додаток Г, рисунок Г.3).

Для розпису мисок притаманний ще один мотив – парних овалів, зазвичай у вигляді двох великих та двох менших овалів (або кіл), які за своїм розташуванням нагадують форму однієї чи двох перехресних «вісімок». Даний мотив має такі назви: «дотичні кільця», «схема у вигляді цифри «8», «схема із зімкнутих у вигляді вісімки овалів» [17] (див. додаток Г, рисунок Г.4).

Вірогідно, у давніх трипільців вписані у кругову площину центрально-симетричні схеми, асоціювалися з всесвітом, небом чи простором між небом та землею. У цьому просторі зображувались і дрібні перемінні знаки, серед них кружальця, хрестики, зорі та інші.

Трипільський орнамент являє собою знаково-символічне мистецтво давнини, яке мало, насамперед, змістовий, ідеологічний, магічний вимір, а вже потім виконувало функцію декору. Світоглядні уявлення відображувались в архетипових первинних міфологемах доби раннього землеробства, зокрема у головному космогонічному «сюжеті» – творенні світу завдяки взаємодії жіночого та чоловічого начал, або шлюбу Неба й Землі [17].

У практичній частині дипломного проекту було вирішено розмістити основні (базові) мотиви-схеми трипільського орнаменту, спіральний мотив (змійно-спіральний, заокруглений) – домінантний і найтипівіший у мистецтві

трипільської орнаментики. Цей мотив можна охарактеризувати як обігова («біжуча») спіраль. Також використано в композиції і тангентний мотив, що є споріднений зі спіральним. З метою гармонійного поєднання даних орнаментів в центрі панно розміщено статично-динамічну хрестово-сваргову композицію в колі (див. додаток Д, рисунки Д.1 – Д.5).

Найархаїчнішими знаками у наукових джерелах визнано сонячні та місячні символи, які були тісно пов'язані з календарем (солярні та люнарні). Знаки сонця: коло, колесо з шістьма спицями, концентричні кола, круг з хрестом всередині. Знаки місяця: дуги, повернуті в різні боки, що символізувало фази місяця; півмісяці, повернуті «рогами» догори. Цікавою є одна знахідка – чарка, на якій зображено 12 місяців, що підтверджує саме календарність цих зображень. Такими ж давніми є зображення рослинних символів: деревце з піднятими гілками, ялинка, колос; малюнки у вигляді квітки (коло з шістьма пелюстками навкруг), світове дерево [10].

Символ дерева – один із найстійкіших в українському космосі, який дійшов до наших днів. Життя складається з трьох сфер: стовбур, верхів'я, коріння. Стовбур означає земне життя людей (Яв), крона дерева (гілки й листя) – духовний світ Богів (Прав), коріння – підземний, потойбічний світ (Нав). Ці три яруси світу зображені й на трипільських глеках. Їхні арійські назви зберегли індійці: свах – верхнє небо із запасами води; бхувах – повітряний простір із сонцем, місяцем, зірками; бхух – земля, ґрунт [18].

Найбільше зображень дійшло до нас на ритуальному посуді, скульптурках богинь плодючості («рожаниць») тощо [10].

Магія плодючості полів була тісно пов'язана з магією плодючості людей. Тому у складі глини, з якої ліпилися фігурки Рожаниць, було замішане зерно пшениці або мука. Символом засіяного поля вважають квадрат або ромб, розділений хрестом на чотири частини, в кожній з яких зображена крапка, що

символізує зерно. Такі ж зображення іноді малювалися на животі жіночої статуетки, що означало вагітність [10].

У оздобленні трипільського посуду часто трапляються блоки знаків Сонця й Місяця. Сонце-Місяць у трипільських орнаментах, як і шлюбна пара в наших піснях, – то гарантія початку нових днів і ночей, початку нового життя, продовження роду людського на Землі [19].

Вода, яку трипільці символічно зображували хвилястими стрічками, є носієм зародків життя, як і земля, в якій все швидко розвивається й дає плоди. Вода перебуває на початку та наприкінці космічного циклу. У трипільських розписних орнаментах земля та вода невидимо поєднані в одну систему з рослинами, тваринами і людністю даної місцевості та ґрунтом, що їх породив, вона носить на собі і харчує. Деякі трипільські скульптури супроводжуються рослиною символікою. Відомо, що божество являється також у вигляді рослини, бо є джерелом відродження та «вічного життя» [20].

Археологами при розкопках поселень трипільської культури знайдено багато уламків теракотових фігурок і навіть цілих жіночих статуєток. Жіночі статуєтки розподіляються на дві великі групи за позою. Частіше знаходять фігурки, що стоять, випрямлені або нахилені вперед, іноді з руками, складеними в певному жесті. Статуєтки, що сидять, теж зображують жіночу фігуру, ледь відхилену назад, іноді з модельованими в певному жесті руками або нахилену вперед. Серед цих двох великих груп жіночих статуєток є іконографічні типи, в яких частіше зустрічається образ вагітної, документованій фігурками з порожнинами в області живота та кульками в них, а також дещо збільшеним опуклим черевом, іноді такі ознаки зафіксовано в поєднанні. Місцями знайдено фігурки із елегантною зачіскою з довгого волосся на спині, що відтворені з різним ступенем схематизму. Здебільшого серед фігурок із зачіскою трапляються зображення трипільської Мадонни. Можна припустити, які саме іпостасі Великої Богині, відомі нам з міфологічних писемних традицій,

втілюються в іконографічних типах трипільських жіночих фігурок. Найбільш поширений персонаж трипільської пластики – Діва. Статуетки зображують стоячу випрямлену жіночу фігуру із грудьми у вигляді маленьких опуклих наліпів, із тонкою талією та широкими стегнами на ранньому етапі або стрункою в більш пізній час. Цей трипільський жіночий образ знаходить відповідність в еллінській міфології, де вшановували дівчину – Кору, доньку Деметри. Трипільська юнка зображена у скульптурі по-різному: оголена, в прикрасах або одягнена в ритуальний одяг із спідниці, фартушка, жилетки, взута в панчохи, чобітки, постоли, сандалі або боса. Іноді на її обличчі нанесено символічні малюнки за допомогою «татуювання» або розфарбування [16].

Пані – іпостась Богині, що втілюється в образі жінки-матері, від якої йде родовід, може бути пов'язана із трипільськими сидячими фігурками з прямим або відхиленим назад торсом. Вони мали значно менше поширення, ніж стоячі. Але всі варіанти сидячих статуєток зустрічаються протягом усього терміну існування трипільської культури. Часто сидячі теракоти мають модельовані руки, простягнуті вперед або складені на животі. Голови деяких сидячих фігурок модельовані із реалістичними рисами. Оранта – та, що молиться. Її образ втілюється у стоячих прямо або з відкинутим назад корпусом жіночих фігурах. Їхні обличчя піднято вгору, вони звертаються до вищих сил. Руки зазвичай передано невеликими конічними виступами. Зрідка зустрічаються фігурки з піднятими вгору й розкинутими руками, що нагадують про втілення Богині у вигляді птаха. Цей жест символічно відповідає рогам корови, які символізують серп молодого Місяця. Отже, Богиня-Оранта, що звертається до вищих сил, має риси корови, птаха та символічно пов'язана з Місяцем. Образи прародительки втілюють, вірогідно, статуетки з реалістичними рисами в моделюванні голови. В цілому вони відповідають пластиці умовно-схематичного стилю, належать до різних іконографічних типів статуєток, зображують фігури, які сидять або стоять. Серед них вирізняються теракоти із

піднятою вгору головою, з відкритими очима та ротом, що ніби промовляють, закликають, волають до вищих сил. Є також статуетки із заплющеними очима або зовсім без очей, їх можна трактувати як образи людини, яка перебуває в стані екстатичного трансу, або померлого предка. У всякому разі в обох випадках вони відтворюють перебування особи, яку зображено в потойбічному світі [16].

Зображення на статуетках раннього етапу з території Молдови та України найповніше було досліджено свого часу А. П. Погожевою. Вона виокремила близько 56 «видів орнаменту» (фактично – знаків), а також проаналізувала систему їх розміщення та взаємну кореляцію. Серед цих знаків зустрічаємо ті самі, що й на посуді – спіралі, кола, хрести, зірки, свастики, а також і такі, що притаманні лише антропоморфній пластиці. Дуже популярним знаком, який бачимо на статуетках раннього етапу трипільської культури, був розділений усередині на чотири частини ромб. Його розміщували як на животі, так і на грудях, спині, задній частині статуеток [16].

В мистецтві давніх землеробів спостерігається кількісне домінування жіночого образу над чоловічим. Саме той час в Європі відбулося злиття образу Матері-Прародительки (Матері-Природи), господарки, існуючого тут в ідеології верхньо-палеолітичного населення, з образом Матері-Землі, пануючим в ідеології ранньоземлеробських племен неоліту. Певно, ця обставина вплинула на широкий розвиток культу жіночого образу в Європі, в тому числі й на території Трипільської культури, з якою пов'язана найбільша кількість жіночих антропоморфних фігурок [21].

Своєрідний розпис мають фігурки, які можна охарактеризувати як жриць-заклинательок. Сталі пози та одяг дають змогу розглядати їх як усталених персонажів. Зокрема, до таких жриць відносять статуетки так званих «Орант» з піднятими до неба модельованими руками (Жванець) чи конічними відростками на їхньому. Прийнято вважати фігурок зі зведеними догори руками як

посередників між людьми і божеством. Судячи з їхньої пози, з жесту моління, – це зображення первісних жриць або жінок, що виконують якийсь ритуал з випрошуванням блага у небес [21].

Підсумовуючи вище наведену інформацію, варто зауважити, що фігурки були символами, які мали особливе значення в житті трипільців. Переважно, це був образ жінки, символ тогочасних богинь, які уособлювали ідею родючості, оберіг домашнього життя, родинного вогнища, продовження роду. Головним об'єктом панно обрано образ трипільської фігурки, адже це одна з найбільш відомих, впізнаваних археологічних знахідок (див. додаток Е, рисунки Е.1– Е.3).

Не менш важливим та мало вивченим явищем є символіка кольору в орнаментиці Трипілья. У ранньому Трипільлі техніка заглибленого орнаменту прокресленими лініями нерідко поєднувалася з фарбуванням тла червоною вохрою (після випалу, тож фарба погано збереглася; у подальшому фарбу наносили до випалу) та заповненням ліній білою пастою. Сполучення червоного й білого створювало ефектний колористичний контраст і робило посуд доволі ошатним. Білий колір у багатьох давніх культурах інтерпретується як символ безмежного всесвіту, натомість червоний – як символ явного світу. Паралельно з прокресленням застосовувалися й інші техніки заглибленого орнаменту: штампування, різьблення глини – у вигляді горизонтальних рядів трикутників (зубчастий штамп, або «вовчий зуб») або прямокутників, розташованих у шаховому порядку («шахівниця»). Такі орнаменти будувалися на використанні чітких геометричних фігур, що в цілому не було характерним для Трипілья. У подальшому цей вид орнаментациї зникає [17].

Заглиблені – прокреслені та різьблені – орнаменти були першими кольоровими в Трипільлі; саме від них бере свій початок кольоровий розпис, який з'являється в західних регіонах трипільської культури, у зоні Попруття та Подністров'я. Прокреслений орнамент у подальшому в західному Трипільлі поступився місцем мальованому. У Городниці розписні орнаменти наносились

червоною фарбою, іноді з чорним облямуванням, а в Незвиську вся поверхня фарбувалась або білим кольором з червоними візерунками на ній, або червонуватим (ближче до коричневого) – з візерунками у формі білих стрічок, що мають червону або чорну окантовку. Нерідко малюнок утворювався білими широкими стрічками, менш поширеним був візерунок червоними стрічками з чорним облямуванням на білому тлі. Знайдені також посудини з орнаментами чорною фарбою (іноді поєднаною з червоною) на червоному тлі з обвідкою тонкими білими лініями або крапками, траплявся й розпис червоним кольором на білій основі. Основними мотивами були обігові спіралі з тонких темних ліній [17].

З поселень Кадиївці та Кудринці походить густо нанесений на всю поверхню посудини поліхромний розпис білими й чорними смугами (або щільно підігнаними, або на відстані) по червоному ангобу; на білі смуги може бути нанесена тонка червона «нитка», а на червоне тло – ряди чорної розрідженої штриховки. Кольорова гама насичена, барвіста, створює мажорне піднесення, сповнена внутрішньої енергетики [17].

Властивими прикладами ранньої розписної кераміки є знахідки з поселення Жури, де виявлено багато орнаментованих посудин. Малюнки наносились по червонуватому ангобу білими (біло-жовтуватими) або світло-червоними спіральними, волюттовими стрічками з чорним облямуванням (чорні стрічки завширшки дорівнюють білим), іноді з червоною штриховкою тла [17].

Характерною залишалась кераміка із заглибленим орнаментом, прориси якого заповнювалися білою пастою, а виступаючі поверхні вкривались ангобом – червоним, світло-коричневим (Красноставка), сірим або чорним, з лискуванням (Шкарівка). В певних регіонах орнамент наносився на верхню частину посудини, виконувався темно-коричневою або чорною фарбою по червонуватому, помаранчевому або жовто-коричневому ангобу (іноді із застосуванням білої окантовки, наприклад, у небелівській кераміці). У

володимирівському осередку монохромні орнаменти наносилися темною (чорною, темно-коричневою) фарбою по жовтогарячому ангобу [17].

Біхромний розпис – один із типів розписного орнаменту, що наносився двома кольорами: білим і червоним, білим і чорним або червоним і чорним у різних пропорційних співвідношеннях; характерний для перших етапів середнього періоду [17].

З'ясовано, що у біхромних орнаментах здебільшого застосовувався червоний малюнок на білій основі (у меншій мірі – навпаки: білий на червоній основі). У поліхромних орнаментах виявляємо три основні варіанти кольорових сполучень: червоні смуги, окантовані чорним кольором, на білому тлі; чорні смуги з білою окантовкою на червоному тлі; білі смуги з чорною (зрідка червоною) окантовкою на червоному тлі. Отже чорний як контрастна, негативна субстанція, ймовірно, символ нижнього, потойбічного світу, лише відтіняв основні «позитивні» кольори. Головна лінія розвитку розписного вазопису йшла від застосування поліхромного та біхромного орнаменту, яким покривали весь тулуб посудини, до монохромного, що виконувався однією чорною або темно-коричневою фарбою і зазвичай уміщався у певну ділянку, зокрема фриз [17].

Використання в розписах трипільських обрядових посудин трьох кольорів як основних (чорного, червоного та білого), вірогідно, було обумовлено їх символічним навантаженням. Відомо, що поєднання цих кольорів нерідко застосовувалось у мистецтві давнини як Європи, так і Сходу. Наприклад, у Давньому Шумері, місті Урук, так званий «червоний будинок» був оздоблений мозаїчним чорно-червоним орнаментом на білому тлі (мимоволі згадуються кольори української вишивки – чорно-червоні на білому полотні). Такі кольорові сполучення як у східних, так і староевропейських, зокрема трипільській, культурах, навряд чи є випадковими; три кольори традиційно інтерпретують як символ трьох світів – верхнього (небесного, білого), середнього (земного, явного, червоного) та нижнього (потойбічного, чорного).

У зв'язку з цим, цікавим напрямком дослідження може бути пошук у розписах закономірностей у комбінуванні різних кольорів [17].

Монохромний розпис традиційно виконувався чорною (як варіант – темночервоною, темно-коричневою) фарбою по природному або ангобованому тлу посудини; в окремих осередках – червоною фарбою (зокрема «сітчасті орнаменти» на кулястих посудинах пізнього періоду) [17].

Переглянувши поєднання кольорів на трипільських розписах (монохромний, біхромний, поліхромний орнаменти), для декоративного панно «Із глибини віків» в техніці джгутової філіграні було обрано кольорову гаму від світлого до темного коричневого кольору, адже кольори співпадають з природнім кольором джгуту (див. додаток Ж, рисунок Ж.1).

Отже, ідею та художньо-образне рішення композиції декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні засновано на мотивах трипільської культури, що включає і духовні, і матеріальні аспекти, а саме сакральний зміст символіки та орнаментики Трипілля, що виникли давно на території України.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ТЕХНІКОЮ ДЖГУТОВОЇ ФІЛІГРАНІ

2.1 Композиційні та художні особливості декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

У новітніх інтер'єрах картини ручної роботи є популярними. Саме вони можуть надати індивідуальності простору, стати стильовим акцентом приміщення. Одним із старовинних прийомів оздоблення внутрішнього простору житлового приміщення, що дійшов до сьогодні, є декоративне панно. Декоративне панно призначене для прикраси стіни, стелі чи навіть для фасаду будинків. Панно, на відміну від картини, завжди тісно пов'язане з естетичним та емоційним сприйняттям із сусідніми предметами чи об'єктами. Його розміри, форма та зміст повинні відповідати навколишньому оточенню.

Виконуючи естетичну оцінку декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні доцільно обґрунтувати його композицію, яка визначається як об'єднання всіх елементів форми художнього твору в органічне єдине ціле, що виражає образний, ідейно-художній зміст. Композиція забезпечує логічне і красиве розташування частин, з яких складається ціле, надає ясність і стрункність формі, робить зрозумілим зміст.

Виготовлений художній твір характеризується відсутністю дотримання канонів та традицій у його створенні та відзначається новаторством. Трипільські орнаменти, що є присутніми на панно, традиційно створювались під час розпису посуду, а в художньому творі вони утворені за допомогою джгуту та прикріплені на площині. У техніку джгутової філіграні, у якій було

створене декоративне панно, також внесені певні зміни, відхилення від стандартних елементів з метою кращої передачі характерних рис трипільських орнаментів, та об'єднано її було з технікою «аплікація».

Декоративне панно «Із глибини віків» відповідає закону цілісності, усі елементи твору гармонійно поєднуються між собою, мають вигляд узгодженого та взаємозумовленого між собою цілого. Композиція є неподільною, кожен елемент в панно послідовно взаємодіє з іншими елементами та виконує свою роль, без чого неможливе було б гармонійне завершення.

Необхідною умовою організації гармонійної композиції з деякої кількості елементів є вимога, щоб композиція була єдина. Це має бути виражено в єдності пластичного рішення, образного і змістового розкриття теми, в єдності формоутворення, колористичного і фактурного рішення. Єдності можна досягти шляхом підпорядкування. Дане складне ціле складається з нерівноцінних за змістом та значенням частин. У ньому завжди можна виділити головне і другорядне, центр і периферію. Композиція декоративного панно «Із глибини віків» має один композиційний центр, складові елементи якої орієнтовані на нього, вони візуально і тематично взаємопов'язані, тому даному художньому творі властива супідрядність. Необхідно зазначити, що головним в панно, тобто, сюжетно-композиційним центром, який також можна назвати «смысловим центром» або «зоровим центром» є зображення силуету трипільської фігурки. Центр композиції включає сюжетну зав'язку, основну дію. Композиційний центр, в першу чергу, привертає увагу, виділяється освітленістю, укрупненням зображення.

У цілому композиція художнього твору є статичною, про що свідчить форма загалом, адже вся композиція вписана в просту геометричну фігуру – овал, а художній твір загалом має форму прямокутника. Проте їй властива і динамічність за рахунок ритмічного розташування певних елементів в композиції. Зокрема, ритмічно розташованими є: напрямки ліній прокладених

нитками в нижній частині силуету трипільської фігурки, вихровий мотив орнаменту в колі, та деяких символів, з котрих складаються орнаменти.

Композиція декоративного панно має одну вісь симетрії, а отже є дзеркальною та симетричною. Всі елементи панно розміщені в одній площині, поділяються лінією на однакові частини. Цим типом симетрії наділена більшість об'єктів рослинного і тваринного світу, а також людина. Симетрія із давніх часів вважалася умовою краси. Порушення цієї умови спричиняє відчуття занепокоєння, динаміки, складності. Симетрія вносить у мистецькі твори порядок, закінченість, цілісність. Така побудова дає змогу досягти враження спокою, величності, особливої урочистості і значущості подій.

Художній твір характеризується метричністю та ритмічністю окремих його елементів. Метричність проявляється у чергуванні елементів одного розміру та з однаковими інтервалами в стрічкових орнаментах. Ритмічність присутня в орнаменті в колі, що знаходить по центру композиції, так як при зображенні вихрового мотиву відрізки ниток поступово збільшуються та зменшуються, також дане чергування характерне для окремих частин панно.

Виконане декоративне панно за загальним колоритом побудоване на монохромному поєднанні кольорів, а саме від темно-коричневого до світлого бежевого кольору. Монохромне колірне поєднання ґрунтується на поєднанні кольорів одного колірного тону, за наявності відтінків з різною світлотою та насиченістю. В цілому композиція більш наближена до нюансного кольорового рішення.

Освітлення та колір як елементи композиції мають велике значення. Вони допомагають виявити композиційний центр, кольорове і тонове вирішення образів композиції та загальний колорит її. Освітлення і колір допомагають митцю передати радість, сум. Радісні події художники передають звичайно яскравими, теплими контрастними тонами, а сумні – тьмяними, холодними тонами [22].

Загалом декоративне панно «Із глибини віків» витримане в одній спокійній кольоровій гамі, не перенасичене кольором, адже надлишок кольору стомлює та викликає негативні емоції. На панно переважає коричневий колір, який має заспокійливу властивість і досить позитивно впливає на стан людини, не викликає агресії і гніву, створює затишну атмосферу та навіює асоціації з старовиною.

Отже, визначивши композиційні та художні особливості декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні, варто зазначити, що художній твір має завершальний зовнішній вигляд та гармонійну побудову, все у виробі взаємопов'язане і все підпорядковано єдиній меті – ідеї, художньому задуму. Цілісність твору характеризується можливістю відразу охопити його поглядом й одночасно визначити основну частину, навколо якої розташовуються не настільки значущі, але необхідні елементи композиції.

2.2 Матеріалознавчі аспекти виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

Декоративне панно «Із глибини віків» створене у техніці джгутової філіграні, яка не є затратною на відміну від ювелірної філіграні. Інструменти та матеріали, що використовуються для роботи є малочисельними. Основним матеріалом в роботі слугує джгутовий шпагат, адже джгут – головна складова філіграні. Джгут, як і шпагат, є натуральним матеріалом, що відрізняється екологічною чистотою і міцністю, високою зносостійкістю. Оригінальні вироби з естетичним дизайном, виготовлені з ниток, чудово вписуються в облаштування інтер'єру в етнічному, кантрі або екологічному стилі.

Юта, джут, калькутське прядиво – волокно, текстильний матеріал, що виготовляється з рослин однойменного роду. З цих волокон виробляють переважно мішки та канати. Виробляється у країнах сходу. Нарівні з бавовною, льоном і прядивом, джут належить до найважливіших рослинних волокон. За розмірами споживання у світовому масштабі джут займає друге місце після бавовни, а за дешевизною стоїть на першому місці. Низька ціна була основною причиною його швидкого і повсюдного поширення і, завдяки деяким вигідним особливостям волокна, забезпечила джуту успіх у конкуренції з льоном і прядивом [23].

Джут – альтернативне джерело деревини, його використовують як паперову масу і побутове паливо. Це безпечний, біорозкладний та відновлюваний природний полімер. З волокна прядильних культур виготовляють еко-текстиль: канати, мотузки, шпагат, шпалери, утеплювачі та ущільнювачі у будівництві, геотекстиль, різні види пакувальної тканини. Завдяки фактурі джгутового полотна його застосовують як інтер'єрну тканину (обшивка, штори, скатертини, серветки, килими, полотна для картин) та у виготовленні певного одягу, взуття та аксесуарів. З джуту роблять відому мішковину, яку в Європі називають гесенською тканиною.

Міцна та груба мішківина використовується для виробничих та побутових потреб, – дуже популярний матеріал серед ремісників. З грубіших волокон роблять джгутову сітку, яку найчастіше використовують у флористиці. Натуральний колір мотузки залежить від сорту – від світло-сірого до червонувато-солом'яного. Для рукоділля рекомендується брати джгутову мотузку золотистих відтінків, так як натуральні сіро-зелені відтінки часто свідчать про невисоку якість сировини. У продажу також є вже вибілена або пофарбована джгутова пряжа, вона відрізняється від пакувального шпагату рівномірною по всій довжині нитки структурою, без грудок та сміття, оброблена пом'якшувачами. Вироби з такої пряжі м'які та менш колючі.

Серед безлічі варіантів для надання потрібного кольору джгутовому шпагату та дотримання природної кольорової гами були обрані такі барвники: кава, відбілювач «Білизна» та хна.

Також для скріплення джгута з поверхнею та безпосередньо в роботі був застосований клей «Титан». Він виступає в якості своєрідного скульптора і фіксатора та на тлі інших виробників. Клей Титан (Titan) – це добрий універсальний клей. Використовується при будівництві, ремонті та у побуті. Має виняткову адгезію до більшості матеріалів. Готові суміші помірно стійкі до променів сонця, після затвердіння не змінюють колір, залишаються такими ж еластичними та не виділяють токсичних речовин. Для людини і навколишнього середовища такий клей не становить небезпеки. Склад клею підходить для міцного з'єднання різноманітних матеріалів [24].

Для створення декоративного панно також знадобилось такі інструменти та обладнання: ножиці, пінцет, товста спиця, паяльник, мультифора. Джгутові нитки попередньо накладаються на мультифору, для легкого зняття з поверхні, також завдяки прозорості файлу чудово проглядається ескіз попередньо підкладений під нього. Щоб зобразити шаблони для подальшої роботи з нитками потрібен звичайний папір. Паяльник відмінно допомагає в очищенні роботи від лишнього клею в важко доступних для ножиць місцях, але потрібно пам'ятати правила безпеки під час використання даного інструменту, обов'язково місце роботи повинно добре провітрюватись, адже через сильне нагрівання клею може утворитись легкий дим та специфічний, неприємний запах. За допомогою пінцету утримуються нитки змащені клеєм та викладаються в потрібні форми, якщо робити це руками то шпагат буде липнути та на поверхні якого може утворитись білий «шум» від клею, що дуже псує естетичний вигляд роботи. Товста спиця застосовується для створення спіралей з ниток. Ножиці обов'язково потрібні гострі, адже в іншому разі вони

можуть зіпсувати кінці зрізаного шпагату, та двох видів: канцелярські та маленькі, можуть підійти і манікюрні.

За основу для декоративного панно «Із глибини віків» взято ДВП. Перевага ДВП – проста, зручна, міцна, жорстка, досить пружна, невибаглива, вже готова до застосування, дешева, доступна, завжди у продажу основа.

Для кольору фону панно використано акрилову фарбу у чорному кольорі. Акрилова фарба використовується в будівництві, живописі, розписі по фарфору, дереву, шкірі та тканині [25].

З метою встановлення вартості виготовленого декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні здійснено детальну калькуляцію матеріальних витрат, яку презентовано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Калькуляція витрат

№ з/п	Назва матеріалів та інструментів	Ціна за одиницю, грн.	Витрати матеріалів	Вартість, грн
1	2	3	4	5
1	Джгутовий шпагат, діаметр –1,4 мм, 350 м.	183	1 моток	183
2	Джгутовий шпагат діаметр – 1,8 мм, 200 м.	151	1 моток	151
3	Клей «Титан» 0,9 л.	109	1 шт	109
4	Білизна відбілювач 1л.	15	2 шт	30
5	Хна коричнева	35	1 шт	35
6	ДВП	111	1шт	111
7	Мультифора	1	5	5

Кінець таблиці 2.1

1	2	3	4	5
8	Фарба акрилова	55	1	55
9	Валик	10	1	10
Разом:				689

Вартість матеріалів на виготовлення декоративного панно «Із глибини віків» склала 689,00 грн.

Таким чином, варто підсумувати, що матеріали підібрані для декоративного панно «Із глибини віків» не є шкідливими для здоров'я людини та навколишнього середовища. Вони доволі доступні та відносно недорогі. Після закінчення терміну даний виріб можна розділити на частини, основу відділити від джгуту і окремо утилізувати, ДВП як пресоване дерево можна переробити.

2.3 Технологічні особливості та послідовність виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

Робота над панно «Із глибини віків» складається з кількох етапів, кожен з яких має свої технологічні особливості виконання.

Перед початком роботи необхідно дібрати та підготувати усі необхідні для роботи матеріали: джгутовий шпагат, клей, ножиці, мультифору, пінцет, спицю. Також варто робочу поверхню накрити плівкою, щоб не пошкодити ножицями чи клеєм.

За інструментами під час роботи обов'язково потрібно стежити. Ножиці слід тримати так, щоб вони не виходили за край робочої поверхні, не можна

тримати ножиці вістрями догори, також користуватися тупими та зі слабким кріпленням ножицями. У процесі роботи тримати джгутові нитки у пасивній руці так, щоб пальці були осторонь від леза. Під час роботи з клеєм не допускати попадання в слизові оболонки та на тіло, приміщення повинне бути оснащене вентиляцією або ж добре провітрюватись. Особливу увагу слід приділити правилам роботи з паяльником. Звісно, його можна замінити нагрітою спицею, або ж обійтись без нього. При роботі з гарячим паяльником необхідно використовувати спеціальну підставку з метою безпечного розташування інструменту і не боятися, що він впаде на горючі матеріали. Паяльник потрібно тримати лише за ручку, не залишати увімкненим без нагляду. Дані поради безпечного користування інструментами покращать роботу та дозволять зберегти радість творчості.

Джгутовому шпагату перед роботою слід надати потрібний колір. Є безліч варіантів для фарбування джгуту самостійно: акрилові фарби, харчові фарбники, хна, фарба для волосся, морилка, відбілювач білизна, кава, куркума, цибулева шкарлупа, марганець, оцет та інші. Серед наведених прикладів було обрано фарбування за допомогою кави, білизни та хни, також додатково випробувано вплив оцту на колір джгуту (див. рисунок 2.1).

Щоб освітлити колір джгуту найкраще підходить білизна, для цього потрібно приблизно 1 л води розвести з 250 мл засобу. Нитки змотати у вільний, невеликий клубок та опустити в розчин на декілька годин, можливо ніч. Якість відбілювання залежить від білизни, точніше від вмісту хлору в ній, адже саме він відповідає за вибілення.

Для надання темного коричневого забарвлення шпагату відмінно підходить хна. Насиченість кольору залежить від кількості всипаної хни та часу настоювання. Також хна продається в різних відтінках від рудого до чорного, що дає змогу експериментувати з часом, кількістю та кольором. Колір виходить

густим та щільним. На відміну від хни, кава як барвник дає більш світлий та прозорий коричневий колір.

Рисунок 2.1 – Результати фарбування джгутового шпагату різними способами

Обов'язково працювати з певними барвниками, що мають сильний хімічний склад, як от білизна, потрібно в гумових рукавицях, адже такі рідини негативно впливають на шкіру рук.

Слід пам'ятати, що замочування у воді тривалий час з барвниками джгуту має негативний вплив на структуру шпагату. Вибілений у білизні джгут стає рихлим, пористим, щоб повернути зовнішній вигляд слід змочити відрізок нитки каплею клею та швидко закрутити по часовій стрілці джгут. Така ж процедура підходить для згладжування ворсинок, що вилізли з шнурка.

Також заздалегідь можна підготувати клей. Для зручності з великої банки можна перелити в невеликі та підібрати комфортний дозатор з тоненьким, довгим кінцем, щоб клей витікав в потрібних порціях.

Наступним етапом необхідно підготувати шаблони, які будуть поміщені під мультифору. Для комфортної роботи загальний ескіз у повний розмір краще

розбити на невеликі частинки, адже надто великі зображення не помістяться у файл і заповнювати нитками поверхню буде не зручно. Не потрібно шаблон малювати на лицьовій стороні файлу фломастером чи маркером, від застосування клею контури розмиються та колір перейде на нитки. Ескіз варто малювати на папері, який буде поміщений у середину, або ж на виворітній стороні мультифори.

Далі по контурах підкладеного шаблону необхідно розлити клей захоплюючи невеликі ділянки, тому що даний клей швидко застигає. За допомогою пінцету розтягнути джгут на потрібну відстань, скоригувати та відрізати ножицями, кінчик скрутити між пальцями та згладити до поверхні файлу. Щоб зріз нитки був мінімально помітний та тонкий слід зріз робити навкоси та змащувати кінчик клеєм.

Після застигання до твердості викладеного шаблону, джгут можна зняти з поверхні мультифори. Залишки клею потрібно зрізати ножицями, але навіть маленькі ножиці залишать після себе клей, який може неприємно колотись в руки, дані залишки прибираються паяльником. Також паяльник не потрібно тримати довго біля джгута, це може пошкодити його і якщо це світлий джгут може залишити після себе пропалені коричневі плями.

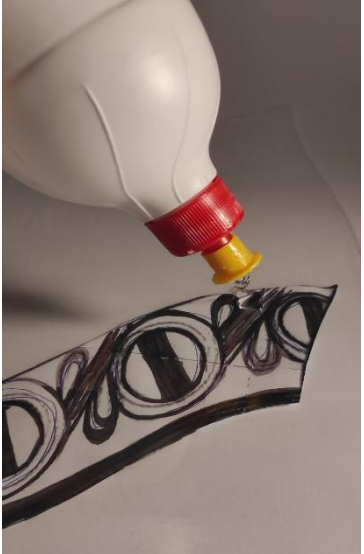

Коли всі частини ескізу готові, їх контури потрібно скоригувати ножицями відповідно до форми та помістити під прес для вирівнювання. Далі ескіз композиції переноситься за допомогою кальки на основу панно – ДВП. Після чого всі елементи композиції кріпляться на відповідні місця. Наприкінці коригуються та доповнюються контури джгутом.

Послідовність виготовлення декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні подано у таблиці 2.2.

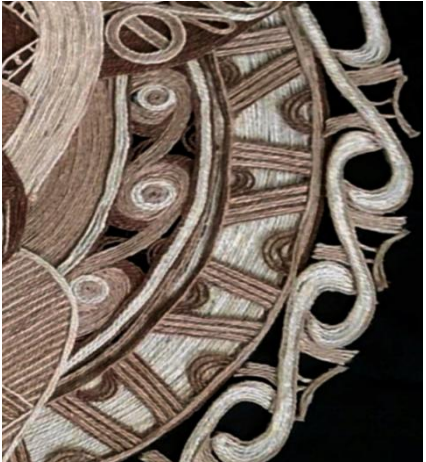
Таблиця 2.2 – Технологічна послідовність виготовлення декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні

№ з/п	Назва операції	Графічне зображення
1	2	3
1	Підбір матеріалів	
2	Фарбування джгутового шпагату	

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
3	Нанесення клею на підготовлений шаблон	
4	Обклеювання по формі джгутом	
5	Виготовлення усіх частин ескізу	

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
6	Зняття зайвого клею за допомогою ножиць та паяльника	
7	Фарбування основи (ДВП) акриловою фарбою	
8	Кріплення елементів до основи (ДВП)	

Кінець таблиці 2.2

1	2	3
9	Вигляд готової роботи	

Виконане декоративне панно «Із глибини віків» має розміри 70 см ×80 см. Фото готового декоративного панно розміщено у додатку И.

Отже, було описано детальну послідовність виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні. Розкрито технологічні особливості виконання роботи в матеріалі. Варто зауважити, що технологія є досить нескладною, але вимагає багато часу та зосередженості в процесі.

ВИСНОВКИ

Джгутова філігрань є однією з відносно нових технік декоративно-прикладного мистецтва, яка сьогодні набуває популярності. Дана техніка є одним із варіантів відродження давньої філіграні зі зміною матеріалів для роботи, адже замість дорогоцінного металу майстри застосовують джгут. З її допомогою можна створити вишукані предмети декору та повсякденного користування.

Декоративне панно «Із глибини віків», виконане у техніці джгутової філіграні, побудоване за мотивами Трипілля. Трипільський орнамент розвиває і збагачує художньо-образний зміст твору декоративно-ужиткового мистецтва. В орнаментах зберігаються відомості національної, соціальної, магічної, образної орієнтації. Даний художній твір несе в собі не тільки естетичну функцію, а й популяризує давню історію, що розвивалася багато років тому на теренах України.

У виконаному художньому творі вдалося гармонійно об'єднати сучасне та стародавнє. Техніка, в якій було створено панно, злагоджено поєдналась з вкладеними мотивами Трипілля.

Підсумовуючи викладений матеріал та узагальнюючи творчі і наукові пошуки можна зробити наступні висновки.

У першому розділі пояснювальної записки до дипломного проекту розкрито традиції та новаторство в декоративному мистецтві джгутової філіграні. Детально проаналізовано історію та розвиток традиційної техніки джгутової філіграні. З'ясовано, що філігранна техніка виникла ще до нашої ери та розквітла за часів Київської Русі. У цій техніці створювались з дорогоцінних металів предмети від культових, церковних до посуду, прикрас та одягу. Якщо

говорити про джгутову філігрань, то витвори мистецтва охоплюють багато напрямів: від художніх панно до ювелірних виробів.

З'ясовано художньо-технологічні особливості виконання творів технікою джгутової філіграні. Означено та охарактеризовано техніки, близькі до джгутової філіграні за матеріалами та процесом створення. Також проаналізовано класичні елементи, що складають основу техніки. Відзначено головні переваги джгутових виробів та їх недоліки.

У межах дипломного проекту обґрунтовано ідею й художньо-образне рішення декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні. Доцільно зауважити, що через багатогранну історію трипільської культури, яка тісно переплітається з українською народною творчістю художній твір було створено за її мотивами. Трипільська культура є великою творчою скарбницею для сучасних митців, наповнена різноманітними орнаментами та магічними символами. Особливої уваги заслуговує орнаментика Трипілля, адже це не просто красиве оздоблення посуду, а знаково-символічне мистецтво давнини, в якому закодований світогляд тогочасного суспільства.

Другий розділ пояснювальної записки до дипломного проекту розкриває художньо-композиційні й технологічно-матеріалознавчі аспекти виконання художнього твору технікою джгутової філіграні. Виконаний художній твір відзначається новаторством, тому що техніка та використані орнаменти були незначною мірою видозмінені для гармонійного поєднання, але їх головні характерні ознаки збережені. Також до техніки джгутової філіграні додано техніку «аплікація» для більшої виразності ажурних елементів.

З метою окреслення матеріалознавчих аспектів виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні охарактеризовано матеріали та інструменти, необхідні для роботи. Підбір матеріалів виконувався з врахуванням техніки виконання художнього твору. Здійснено калькуляцію витрат та встановлено собівартість виготовленого декоративного панно.

У тексті пояснювальної записки до дипломного проєкту також описано технологічні особливості й послідовність виконання декоративного панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні. Охарактеризовано основні правила поводження з інструментами та матеріалами.

Практичною частиною дипломного проєкту є виготовлене декоративне панно «Із глибини віків» у техніці джгутової філіграні.

Таким чином, усі завдання, поставлені на початку виконання дипломного проєкту, виконані, мета досягнена.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Нікішенко Ю. І. Орнамент у системі народного мистецтва та етнічної культури / Ю. І. Нікішенко // Магістеріум. Культурологія / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Київ : КМ Академія, 2003. – Вип. 12. – С. 67–73.
- 2 Ювелірні техніки: філігрань, скань та чорніння [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://a-gems.com/49383-jewelry-techniques-filigree-filigree-granulation-and-blackening> (дата звернення 16.04.2022).
- 3 Шейко В. М. Історія української культури : навч. посібник / В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська, / Наук. ред. В. М. Шейко. – К. : Кондор, 2006. – 264 с.
- 4 Скань (філігрань) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obrobka.pp.ua/8-skan-flgran.html> (дата звернення 16.04.2022).
- 5 Художнє ремесло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://helpiks.org/2-49348.html> (дата звернення 16.04.2022).
- 6 Філігрань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 16.04.2022).
- 7 Квілінг як вид декоративного мистецтва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://yunist.org.ua/news/kviling-yak-vid-dekorativnogo-mistetstva/> (дата звернення 16.04.2022).
- 8 Джгутова філігрань для початківців простий майстер клас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jak.koshachek.com/articles/dzhutovaja-filigran-dlja-pochatkivciv-prostij.html> (дата звернення 18.04.2022).

9 Джгутова філігрань – сучасне мистецтво зі старовинними витокami [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ocnt.com.ua/dzhutova-filigran-suchasne-mystecztvo-zi-starovynnymy-vytokamy/> (дата звернення 18.04.2022).

10 Найдавніші знаки-символи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referat-ok.com.ua/work/najdavnishhi-znaki-simvoli-v-ukraini/> (дата звернення 22.04.2022).

11 Джгутова філігрань. Малюнки для виробів, схеми візерунків, трафарети, ідеї, майстер клас, ескізи для початківців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lifehacker.org.ua/djytova-filigran-malunki-dlia-virobiv-shemi-vizerynkiv-trafareti-ideyi-maister-klas-eskizi-dlia-pochatkivciv/> (дата звернення 22.04.2022).

12 Історія трипільської культури. Трипільська культура на Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/trypilliakolomiets/cover-page/new> (дата звернення 25.04.2022).

13 Гуманітарно-наукове знання: розмаїття парадигм [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.philosophy.chnu.edu.ua/res/philosophy/2013-Konf.pdf> (дата звернення 25.04.2022).

14 Знаки-символи трипільських орнаментів і символи-образи українських обрядових пісень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://brusyliv.org.ua> (дата звернення 25.04.2022).

15 Універсальність орнаментальної мови трипільської культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lektsii.org/4-5339.html> (дата звернення 25.04.2022).

16 Бурдо Н. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / Н. Б. Бурдо, М. Ю. Вщейко / Худож.-оформлювач І. В. Осипов. – Харків : Фоліо, 2007– 415 с.

17 Трипільська орнаментика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docplayer.net/68546657-Tripilska-ornamentika-tipologizaciya-interpretaciya-semanticni-hudozhni-ta-funkcionalni-osoblivosti-teoriya-ta-istoriya-kulturi.html> (дата звернення 25.04.2022).

18 Лозко Г. С. Українське народознавство. Найдавніші знаки-символи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://subj.ukrlit.com/ukra%D1%97nske-narodoznavstvo-lozko-g-s-najdavnishiznaki-simvoli-v-ukra%D1%97ni/> (дата звернення 25.04.2022).

19 Трипільська культура. Знаки та символи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://trypillianculture.blogspot.com/p/blog-page_82.html (дата звернення 25.04.2022).

20 Художні практики початку XXI століття: новації, тенденції, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kdidpamid.edu.ua/academy/wpcontent/uploads/2020/07/2019_zbirnyk_hudozhni_praktyku-1.pdf (дата звернення 25.04.2022).

21 Д. О. Король. Спроба реконструкції трипільської міфології за пам'ятками мистецтва // Культурологічні студії. – К. : Видавничий дім «KM Academia», 1999. – Вип. 2.– С. 79–103.

22 Композиція у творах образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/> (дата звернення 18.05.2022).

23 Джгут (волокно) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D1%83%D1%82_\(%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BD%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D1%83%D1%82_(%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BD%D0%BE)) (дата звернення 19.05.2022).

24 Клей «Титан»: різновиди та області застосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prometr.com.ua/strojmaterialy/kley-titan-riznovidita-oblast-zastosuvannya/> (дата звернення 19.05.2022).

25 Фарба акрилова Chivalry [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knopca.com.ua/hudozhni-tovari/farbi-ta-konturi-dlya-dekoru/farbi-hudozhni/farba-akrilova-chivalry-20-ml-asorti-ya43597qsa2030> (дата звернення 20.05.2022).

ДОДАТОК А
(довідковий)

ПАПЕРОВЕ МИСТЕЦТВО

Рисунок А.1 – Картина виконана у техніці квілінг

Рисунок А.2 – Декорування посуду у техніці пейп-арт

ДОДАТОК Б
(довідковий)

ВИРОБИ З ДЖГУТУ У РІЗНИХ ТЕХНІКАХ

Рисунок Б.1 – Техніка обмотування

Рисунок Б.2 – Техніка макраме

Рисунок Б.3 – Техніка філіграні

ДОДАТОК В
(довідковий)

КЛАСИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЖГУТОВОЇ ФІЛІГРАНІ

Таблиця В.1 – Класичні елементи джгутової філіграні

Назва елемента	Графічне зображення	Особливості створення елемента
1	2	3
– Кільце		За допомогою нитки формується коло правильної форми.
– Півкільце		Акуратно складається половина кола.
– Огірок		Два шматочки джгуту викладаються дугами зверху та знизу, з'єднуючись з обох боків. Форма віддалено нагадує витягнутий овал чи огірок.
– Груша		Два кінці нитки з'єднуються, виклавши малюнок як краплі чи витягнутої груші. Одна сторона закруглюється, а друга звужується і замикається.
– Зубчик		Шматок джгуту згинається навпіл, утворюючи прямий кут. Виходить простий малюнок ніби галочки, яку ми ставимо у тексті.

Продовження таблиці В.1

1	2	3
– Головочка		На кінці зігнутої нитки робиться петелька. Малюнок нагадує кому.
– Стінок		Зі шпагату виконується спіраль з вільно звисаючим кінцем.
– Подвійний завиток		Один кінець джгуту закручується праворуч, другий – ліворуч.
– Трава		Нитка згинається навпіл, обидва кінці злегка закручуються. Виглядає елемент як дві вигнуті стеблинки.
– Розвивашка		Елемент схожий на зубчик. Джгут також згинається навпіл, утворюючи галочку, тільки крила її не прямі, а зігнуті дугою.
– Завиток		Шпагат викладається дугою променями донизу, потім кінці закручуються петельками у внутрішню частину малюнка.
– Змійка		Нитка, роблячи дрібні повороти вправо-вліво, розташовується у вигляді петлеподібно повзучої змійки.

Кінець таблиці В.1

1	2	3
– Пелюсток		Елемент схожий на «грушу», тобто джгут з'єднується двома кінцями, але утворює не краплю, а симетричний малюнок витягнутої пелюстки.
– Трійник		Схематично так малюють лілію. Шпагат викладається трьома пелюстками: центральний має закруглену форму, два бічні – загострені та відвернені убік. Обидва кінці знизу замикають малюнок.
– Зернь		Волокно скочується в крихітне зернятко і більше схоже на жирну точку.

ДОДАТОК Г
(довідковий)

ТРИПЛІСЬКІ ОРНАМЕНТАЛЬНІ МОТИВИ

Рисунок Г.1 – Спиральний мотив

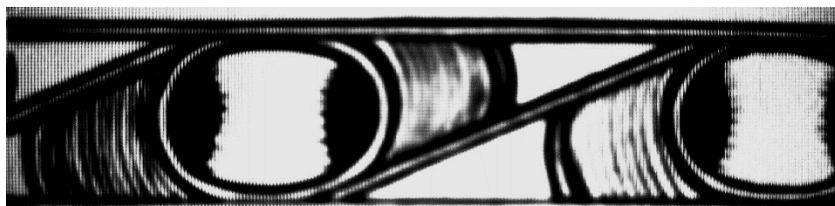

Рисунок Г.2 – Тангентний мотив

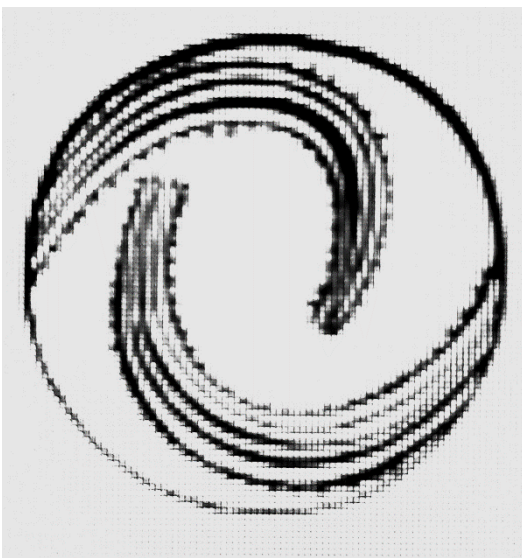

Рисунок Г.3 – Вихровий мотив

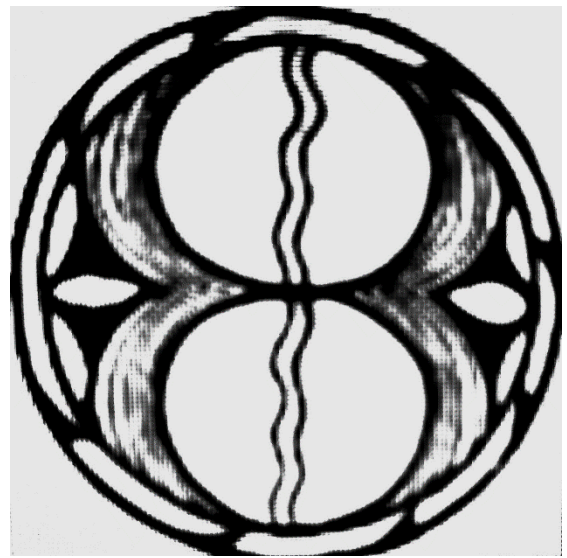

Рисунок Г.4 – Мотив парних овалів

ДОДАТОК Д
(довідковий)

ПІДБІР ТРИПІЛЬСЬКИХ ОРНАМЕНТІВ

Рисунок Д.1 – Тангентний мотив

Рисунок Д.2 – Спіральний мотив

Рисунок Д.3 – Спіральний мотив в колі

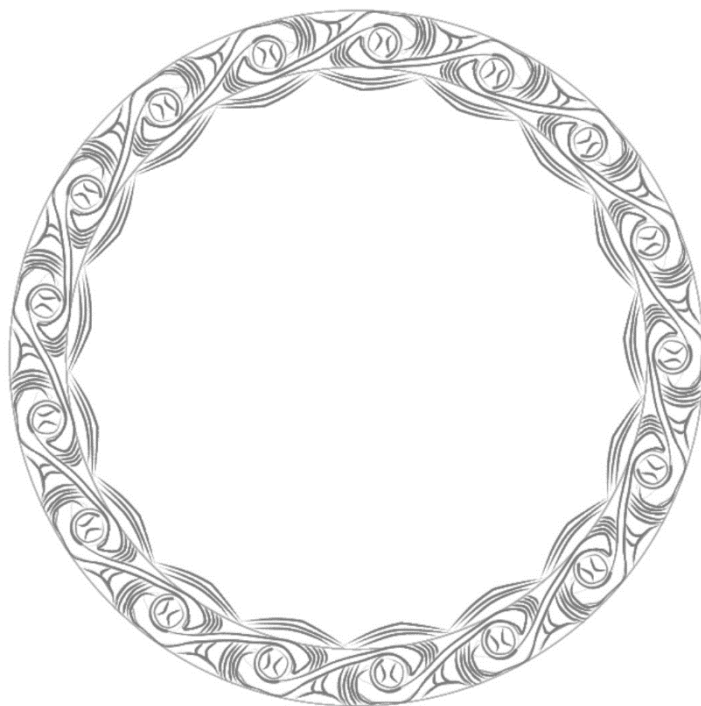

Рисунок Д.4 – Спіральний мотив

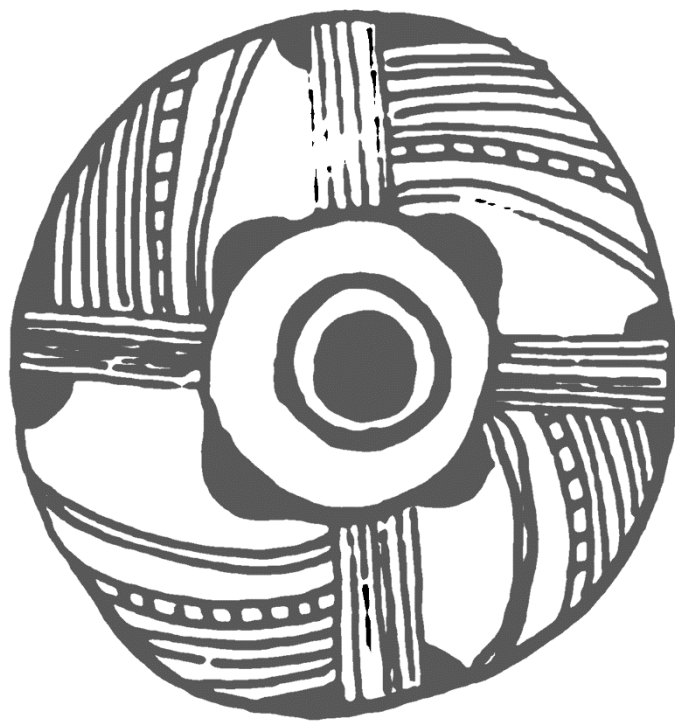

Рисунок Д.5 – Вихровий мотив

ДОДАТОК Е
(довідковий)

ЗОБРАЖЕННЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ ФІГУРКИ В ПОШУКОВИХ ЕСКІЗАХ

Рисунок Е.1 – Ескіз № 1 до
дипломного проєкту

Рисунок Е.1 – Ескіз № 2 до
дипломного проєкту

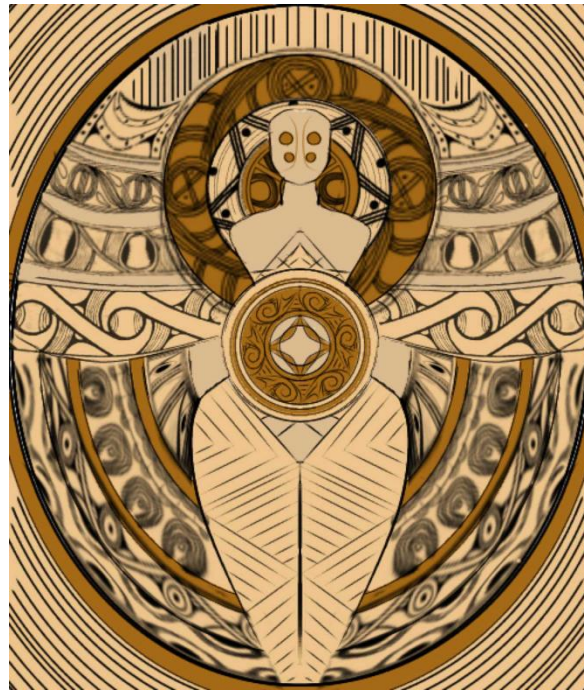

Рисунок Е.3 – Ескіз № 3 до дипломного проєкту

ДОДАТОК Ж
(довідковий)

ЕСКІЗ ДЛЯ ДЕКОРАТИВНОГО ПАННО «ІЗ ГЛИБИНИ ВІКІВ»

Рисунок Ж.1 – Кольорове вирішення ескізу

Рисунок Ж.2 – Ахроматичний ескіз

ДОДАТОК И
(довідковий)

ВИКОНАНИЙ ХУДОЖНІЙ ТВИР

